

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ ВИКЛАДАЧІВ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Краснощок А. В.

Студент 1 року навчання другого (магістерського) рівня
вищої освіти

спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки ФПСР

Керівник: **Нагорна Н. В.**

к.пед.н., доцент кафедри соціальної роботи ФПСР

Актуальність дослідження професійної адаптації викладачів закладів вищої освіти (ЗВО), окрім загальної її

важливості як елемента цілісної проблеми професійної педагогічної адаптації особистості, обумовлена декількома чинниками. По–перше, тим, що у сучасній науці існує певна невизначеність сутності адаптивних процесів індивіда, а сама адаптація особистості, як методологічна категорія, є фундаментальним поняттям цілого комплексу галузей знань. По–друге, більшість дослідників приділяли достатньо уваги професійній адаптації вчителя, орієнтуючись на можливість поширення результатів на педагогіку вищої школи.

Проблема адаптації – одна з фундаментальних міждисциплінарних проблем, яка докладно вивчається з біологічного, соціально–філософського, психолого–педагогічного, кібернетичного та інших підходів.

Термін «адаптація» вперше був уведений в наукову лексику німецьким фізіологом Г. Аубертом для характеристики явища пристосування органів чуття (зору, слуху тощо) до впливу відповідних зовнішніх подразників різної інтенсивності.

Вивчення цього питання продовжив Ж. Б. Ламарк, саме з його ідеями пов'язується початок загальнобіологічного підходу до вивчення проблеми адаптації.

Проаналізуємо основні підходи до поняття адаптації в психолого–педагогічній літературі. Зокрема, у «Психологічному словнику» адаптація тлумачиться як «процес пристосування організму, особистості до зміни оточуючих умов життя, діяльності за допомогою фізіологічних, психічних і соціальних реакцій, спрямованих на створення передумов нормального функціонування у незвичних умовах» [1, с.12].

С.Кулик, аналізуючи підходи дослідження адаптації, вирізняє наступні основні підходи:

- біофізіологічний (пристосування та активне підтримання необхідного рівня відповідності будови організму до внутрішніх та зовнішніх змін, що виникають під впливом середо-

вища біологічних, хімічних, екологічних, фізіологічних (температури, атмосферного тиску, освітлення та ін.) факторів);

- психологічний (формування індивідуального стилю діяльності; діалектична єдність діяльнісних і соціально-психологічних відношень суб'єктів адаптації і соціального середовища; входження людини у систему внутрішньо-групових відносин і пристосування до них; вироблення зразків мислення й поведінки, які відображають систему цінностей і норм конкретного виробничого колективу; набуття, закріплення й розвиток умінь і навичок міжособистісного спілкування у такому колективі);

- інформаційно-комунікативний (зміна структури або функції системи та керуючих впливів на основі одержаних даних і поточної інформації з метою досягнення оптимального стану при недостатній апріорній інформації або змінених умовах діяльності; пошук, сприйняття й переробка інформації у контактах) [2, с.98].

Аналізуючи ці підходи до розуміння сутності поняття "професійна адаптація", необхідно відзначити, що його термінологічне поле є досить широким. Так, професійна адаптація особистості ототожнюється і з процесом професійного навчання, і з соціально-психологічною адаптацією особистості, і з професійною компетентністю фахівця. Таке неоднозначне тлумачення понять актуалізує потребу в обґрунтуванні визначення, що відображає сутнісні характеристики процесу професійної адаптації особистості, які стали критеріями його виділення із системи понять.

Професійна адаптація як складний феномен традиційно розглядається як особливий процес та результат цього процесу. При розгляді професійної адаптації як процесу визначаються його часові характеристики, стадії та їх тривалість. Відтак, професійна адаптація педагога вищої школи – це процес активної взаємодії особистості і професійного середовища, що забезпечує ефективність професійної педагогічної діяльності викладача і виступає

основою його професійного саморозвитку і самовдосконалення.

Результативний аспект професійної адаптації викладача ЗВО розглядається як основний елемент при оцінці успішності адаптаційних процесів особистості. Критеріями її успішності можуть бути показники двох видів: зовнішні по відношенню до фахівця (об'єктивні) та внутрішні (суб'єктивні).

Таким чином, результатом професійної адаптації викладача ЗВО є його професійна адаптованість як цілісна психологічна якість, яка відображає гармонійність між суб'єктивними цілями і кінцевими результатами праці фахівця, що супроводжується його позитивним відношенням (оцінкою, розумінням, прийняттям) до професійної діяльності, професійного середовища і власного професійного «Я».

Література

1. Синявський В. В., Сергєєнкова О. П. Адаптація. Психологічний словник. Київ: Науковий світ, 2007. 12 с.
2. Кулик С. М. Психологічні особливості управління професійною адаптацією вчителів: дис.... канд. психол. наук: 19.00.05. Київ: Ін-т психології ім. Г. С. Костюка АПН України, 2004. 140 с.
3. Багно Ю. М. Адаптація. Сучасний психолого–педагогічний словник. Переяслав–Хмельницький: Домбровська Я. М., 2016. 10с.
4. Адаптивне навчання студентів професії вчителя: теорія і практика: монографія / В. І. Бондар, І. М. Шапошнікова, Т. Л. Опалюк, Т. Й. Франчук; за заг. ред. В. І. Бондаря. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. 308 с.